

Q&A – ‘Marktmodellen in de warmtetransitie’

In de virtuele masterclass ‘Marktmodellen in de warmtetransitie’ op donderdag 15 oktober 2020 ging Rik Koppelaar in op het speelveld tussen warmtebedrijf en energievoorziening. In dit document vindt u de antwoorden op de vragen die tijdens de masterclass zijn gesteld.

Q: Waar staan de energievoorzieningen in dit overzicht (slide 13)? Zij bundelen zowel de vraag als dat ze projecten ontwikkelen en exploiteren met zeggenschap van bewoners.

A: Dit is een overzicht van de exploiterende partijen. Daarin staat slechts één energievoorziening (Thermobello) als uitzonderlijke categorie rechts van de gevestigde warmtebedrijven. Ik geloof zelf wel sterk in de kracht van lokale coöperatieën. Het blijkt echter nog lastig om zelfstandig tot succesvolle exploitatie te komen. Kennisbundeling zou daarin drempelverlagend kunnen werken.

In hoeverre is een woningcorporatie een goede partij in het ontwikkelen van een warmtenet? Missen zij niet de technische kennis (14)?

Woningcorporaties hebben veel kennis van hun gebouwen en de bijbehorende energievoorziening. Ze zullen niet buiten hun eigen bezit mogen opereren. Tegelijkertijd zijn er gebieden die bijna volledig bestaan uit vastgoed van een corporatie. Daar kan een gebiedssysteem initiëren wel degelijk een rol zijn van een corporatie. Kennis van de materie is ongelijk verdeeld. Er zijn voorbeelden van corporaties die zeer goed ingevoerd zijn in het onderwerp.

Een vaak gehoorde 'klacht' van afnemers is dat de huidige warmte tarieven al duurder zijn dan het afnemen van gas. Zullen de tarieven nog niet veel verder stijgen als de gasprijs als maximum wordt losgelaten (17)?

Er komt in ieder geval prijsdifferentiatie. De kostprijs om warmte te maken is namelijk niet overal gelijk, de op kostprijzen gebaseerde verkoopprijzen zullen dus ook verschillen tussen systemen. Overigens is een te grote differentiatie niet gewenst. Ik verwacht dan ook dat de verschillen in kostprijs grotendeels genivelleerd gaan worden door overheidsingrijpen (belastingen en subsidies). Zoals dat nu al gebeurt met de belasting op gas en de SDE++ subsidie op duurzame opwekking.

Waar komen de bewoners aan bod én hoe gebeurt dat dan (17/18/19)?

Bewoners zijn een kwetsbare groep en dienen beschermd te worden tegen verkeerd gebruik van een monopolie. De huidige warmtewet beschermt dus die consument met maximum tarieven en voorwaarden aan leveringszekerheid.

Hoe een nieuwe warmtewet invulling geeft aan de rol van consumenten staat nog niet vast. De plannen daarvoor zijn bijvoorbeeld te zien als stap 8 en 9 van slide 19. Na uitwerking van een systeem voor het hele gebied krijgen consumenten een aanbod. Daar hoeven ze geen gebruik van te maken, dan kiezen ze voor de opt-out en het zelfstandig aardgasvrij maken van de eigen woning.

Valt er al iets te zeggen over de wijze waarop warmteplannen in Omgevingsplannen gaan worden opgenomen. Wordt de warmtewet onderdeel van of verbonden met de Omgevingswet (19)?

Tijdens de masterclass al even beantwoord. De warmtewet krijg een verwijzing naar mogelijkheden in de Omgevingswet. Waarmee de plannen in stap 7 van slide 19 (dwingend) vastgelegd kunnen worden in een omgevingsplan.

Zie je een gemeentelijk energiebedrijf weer terugkeren? Zijn daar al voorbeelden van (20)?

Ja, de privatisering van de energiemarkt is niet voor iedereen een zege gebleken. Een aantal gemeenten maken de politieke keuze dat het voorzien in warmte-infrastructuur een gemeentelijke publieke taak is. Het succes van die keuze hangt met name af van het vermogen van een gemeente om een goede professionele organisatie neer te zetten die de ontwikkeling en exploitatie in goede banen kan leiden.

Daardoor zijn er zowel goede, positieve voorbeelden van gemeentelijke warmtebedrijven, als grote (financiële) dompers.

Wat zou er nodig zijn om meerdere bronnen toe te laten (22)?

Niet zo heel veel. Eigenlijk zijn heel veel warmtenetten al heel open aan de kant van warmtebronnen. Het is aan een warmtebedrijf om de inkoop en verkoop van warmte te balanceren. Zomaar een nieuwe bron er bij op het warmtenet vraagt vaak ook het aansluiten van meer warmtevraag.

Met name echt duurzame bronnen zijn interessant voor warmteleveranciers omdat ze de totale duurzaamheid van het warmtenet vergroten en het mogelijk maken op termijn niet-duurzame bronnen uit te faseren.

Zegt de nieuwe warmtewet ook iets over socialiseren van kosten? Tot welke hoogte betalen wij nationaal de onrendabele top? Willekeur of standaardafspraken?

Nee, die zegt daar weinig over, behalve dat de mogelijkheid wordt opengelaten dat prijzen tussen verschillende systemen verschillen. Landelijk wordt de term "woonlastenneutraliteit" gebruikt (zie ook [het Klimaatakkoord: gebouwde omgeving](#)). Praktisch gezien zegt dat wel wat over socialisatie van kosten. Duurzaam warmte maken is namelijk duurder dan gas oppompen en in de fik steken. Deze warmtetransitie gaat dus geld kosten, maar dat direct tegen consumenten/kiezers zeggen lijkt te spannend. De socialisatie van deze kosten gaat dus zitten in het alloceren van gelden uit een andere overheidsinkomstenstroom voor de energietransitie.

Maar wie regelt dan mijn bron? Een derde partij?

Veel warmtenetten hebben een bron die niet in eigendom is van het warmtebedrijf, maar die wel door het warmtebedrijf aangestuurd kan worden. Denk aan een datacenter waaruit de restwarmte wordt benut. Het datacenter is de bron en blijft eigenaar van eigen primaire proces. De warmteleverancier krijgt een knop waarmee hij kan regelen hoeveel warmte en uit het datacenter in het warmtenet stroomt.

Hoe kan monopolie transparant worden?

Een monopolie wordt vaak geassocieerd met misbruik van de macht door het allen bedienen van een markt. Gelukkig zijn er voldoende voorbeelden dat dat zeker niet waar hoeft te zijn. Drinkwaterbedrijven hebben een monopolie op het leveren van drinkwater in uw huis. Drinkwaterbedrijven zijn heel transparant in wat het kost om hun drinkwater te maken. Net als dat ze heel transparant zijn over de kwaliteit. Op het moment dat een warmtebedrijf open en eerlijk inzichtelijk kan maken wat het kost om warmte te leveren aan huis vergroot dat de transparantie. Een eerlijke prijs vragen voor het product wat geleverd wordt, is daarmee makkelijker.

Hoe wordt de koudebehoefte van met name (nieuwbouw-)woningen en utiliteit meegenomen in de afweging van warmtenetten? In de RES en startanalyses wordt hierover gesproken, welke marktmodellen zijn hier dan voor?

Voor de levering van koude zijn veel minder vastomlijnde voorbeelden en regels. Dat komt onder meer doordat koudelevering (in tegenstelling tot warmtelevering) niet als essentieel wordt aangemerkt. Voor sommige gebouwen is dat wel degelijk essentieel, zoals nieuwbouwappartementen met veel glas. Daarvoor worden nu nog op gebouw- of nieuwbouwwaarniveau keuzes gemaakt.

Voor regionale koudenetten (zoals er regionale warmtenetten zijn) zie ik geen toekomst. Daarvoor is de vraag naar koude simpelweg te beperkt. In Nederland hebben we wel een paar koudenetten, zoals die van Vattenfall. Die maakt gebruik van koude uit De Nieuwe Meer.

We hebben ook eenzelfde vrager én leverancier van de warmte! Wat nu?

Als u bedoelt dat u warmte geleverd krijgt door een warmtebedrijf, dan mag ik u feliciteren. Ga eens met uw leverancier in gesprek over de duurzaamheid van de geleverde warmte en hoe die naar de toekomst wordt vergroot. Vraag eens naar hoe de prijs van uw warmte tot stand komt, of u inspraak kunt hebben in de doorontwikkeling van het warmtenet. Of vraag eens of het ook mogelijk is om afscheid te nemen van uw warmteleverancier, als u zelf uw woning op een andere manier wil verwarmen.

Veel gemeentes zullen kiezen voor rol als concessieverlener. Hoe kan dan toch een monopolie met dure tarieven worden voorkomen? Zie je een grotere rol voor een gemeente als wenselijk?

De keuze voor een rol als concessieverlener is niet heel gek vanuit gemeentelijk perspectief. Landelijk hebben we gekozen voor een private energiemarkt en landelijk zijn er beschermende regels voor consumenten. Alternatieven voor het uitgeven van een concessie zijn vaak veel ingrijpender voor een gemeente. Ze moet dan capaciteit en geld inzetten om voldoende kennis op te bouwen en bijbehorende risico's goed in te schatten en dragen. Geen gemakkelijke opgave voor toch al overvraagde gemeenten met beperkte budgetten.

Een grotere rol voor de gemeente zie ik wel als wenselijk. Uiteindelijk kan een gemeente het maatschappelijk belang op lokaal niveau vertegenwoordigen. Dat kan ze bijvoorbeeld doen door strategisch beschikbare warmte toe te wijzen aan gebieden waar die het hardste nodig is. Bijvoorbeeld in een moeilijker te verduurzamen binnenstad dan in een makkelijk anders te verwarmen nieuwbouwwijk.

Ik miste de eindgebruikers! Wat voor een zekerheden hebben zij?

De eindgebruikers zijn de sleutel tot succes van collectieve warmtesystemen. Zonder klanten geen systeem. Het maken van keuzes op gebiedsniveau over de beste manier van verduurzamen en individuele keuzes voor verduurzaming zijn moeilijk bijeen te brengen. Een individuele consument begint geen groot warmtenet en een regionaal bedacht plan sluit nooit precies aan bij de behoefte van een individuele consument.

Het op gang brengen van het gesprek tussen consumenten en hun behoefte (bottom-up) en het bedenken en ontwerpen vanuit gebiedsoptimum (top-down) is het vak van participatieadviseurs. In 2019 heeft [Jessica Rietveld](#) daar [een masterclass](#) over gegeven. Recent heeft ze daar als procesbeeld het [participatiewiel](#) aan toegevoegd. Een uitdagend aspect aan de warmtetransitie!

Het lijkt me voor gemeentes geen makkelijk verhaal met de een enorme range aan mogelijkheden om de regie in te richten. Hoe adviseert je hen hiermee om te gaan?

Zeker niet eenvoudig. Tegelijkertijd gelden er altijd lokale randvoorwaarden die de range aan mogelijkheden snel terugbrengt tot een overzichtelijk aantal. Bij randvoorwaarden moet je denken aan politieke voorkeur, vastgesteld duurzaamheidsbeleid, geografische eigenschappen, technische eigenschappen van bronnen en vastgoed, economische (on)mogelijkheden.

Het ontwikkelen van een warmtenet verloopt volgens een redelijk standaard proces, maar de context waarin die ontwikkeling plaatsvindt is elke keer weer anders. Daarmee ook de details van de gekozen oplossing. Ontwikkelen van warmtenetten, een mooi vak!

Kan het "helpen van de gemeente" misschien meegenomen worden in de businesscase voor het totaal, zodat de gemeente (initieel) niet alle kennis hoeft te hebben van de complexe materie. Zodat ze aansluitend wel goed de (gekozen) rol in kunnen vullen.

Zeker, het ontwikkelen van voldoende kennis om tot weloverwogen besluiten te komen is onderdeel van het totale project. Vaak vinden die kosten niet hun weg in de businesscase, omdat ze gerekend worden tot de reguliere maatschappelijke taken van een gemeente. Het proces om gemeentelijke kennis op voldoende niveau te krijgen is regelmatig een arbeidsintensief traject. Dat afwentelen op een (eerste) warmteproject lijkt niet wenselijk, omdat de kennis nuttig is voor het vervolg van de warmtetransitie in de gemeente.

Het is voor gemeenten lastig om voldoende kennisniveau te ontwikkelen of financiering voor de ontwikkeling te organiseren, met deze grote nieuwe taak. Nu is de oplossing om bestaande marktpartijen uit te nodigen om te ontwikkelen. Welke oplossingen zijn er nog meer mogelijk?

Eens, warmtebedrijven en netbeheerders bieden aan om de ontwikkeling op zich te nemen in ruil voor een rol in de exploitatie daarvan. Alternatieven bestaan uit het aantrekken van een onafhankelijke ontwikkelaar die geen belang heeft bij de exploitatie. Nadeel daarvan is dat de kosten voor de ontwikkeling gedragen moeten worden door de gemeente (en eventueel de ontwikkelaar).

Provinciale ondersteuning

De meeste provincies staan heel welwillend tegenover co-financiering van projecten en het bekostigen van (een deel van) de ontwikkelkosten. Soms direct als steun, soms uit een provinciaal (duurzaamheids)fonds. Daarnaast hebben een aantal provincies transitieadviseurs die kunnen helpen met kennisvraagstukken of de verbinding leggen met andere gemeenten met eenzelfde vraagstuk.

Subsidies

In provincie Zuid-Holland hebben een aantal gemeenten samen een Europese ELENA-subsidie aangevraagd en ontvangen. Die is bedoeld voor de ontwikkelkosten van warmteprojecten. Nationaal zijn er de aanvraagfondsen van het Programma Aardgasvrije Wijken. Het verleende subsidiebedrag mag vrij besteed worden en we zien dan ook dat een deel gaat naar de ontwikkelkosten en een deel naar het dekken van de onrendabele top van het project.

Expertisecentrum Warmte (ECW)

Voor vragen kunnen gemeenten ook terecht bij [ECW](#).

Zijn marktpartijen al geïnteresseerd in de aanleg en exploitatie van een warmtenet in een wijk met voornamelijk laagbouw zonder bestaande warmtebron?

Klinkt als een gebied waar lastig een rendabele case te realiseren is bij huidige maximum tarieven voor warmte, tenzij er aanvullende (subsidie) middelen zijn of de financiering door gebruikers wordt opgebracht. Laagbouw is per wooneenheid duurder om aan te sluiten dan hoogbouw. Op het moment dat er nog geen warmtebron is, is de vraag of er tegen redelijke kosten één gerealiseerd kan worden.

De huidige marktmodellen gaan telkens uit van een gesloten net (warmte-eiland) waarbinnen de rollen verdeeld worden. Hoe ga je er strategisch mee om als het doel op langere termijn is om deze warmte-eilanden te koppelen met een bron zoals géothermie aangezien dan de rollen veranderen?

In principe verandert dat maar beperkt iets aan de operatie van het "eiland". Vaak is de reden om deze eilanden met elkaar te verbinden, dat er meer leveringszekerheid wordt bereikt, verduurzaming van (piek)bronnen en het delen van (over)capaciteit. Het eiland kan dan nog steeds op dezelfde manier bedreven worden met een extra energie-uitwisseling met het grotere systeem.

Uw eigen definities van een open warmtenet

In de masterclass mocht u uw eigen definitie van een "open" warmtenet geven. Onderstaand de inbreng:

- Een open warmtenet is een net waar meerdere bronnen op kunnen aansluiten (zoals Rik zelf ook aangeeft).
- 'Open' betekent voor mij een net dat beheert wordt door een onafhankelijke netbeheerder, waarin meerdere partijen elkaar kunnen beconcurreren om energie te leveren. Verder ben ik het volledig eens met het punt van Rik, 'open' is niet alleen 'technisch open', maar ook 'communicatief open'. Open betekent voor mij dus ook transparante communicatie waarin gedeeld wordt hoe de energie is opgewekt (warmte etiket is hierin al een goede stap) en hoe de netbeheerder/warmtebedrijf investeert om het net nog duurzamer te maken.

Contact

Heeft u naar aanleiding van de masterclass of deze Q&A nog vragen? Schroom dan niet en neem contact met ons op. We hebben genoten van de masterclass en we hopen dat u dat ook heeft gedaan!

Rik Koppelaar
Jorrit Colenberg

rik.koppelaar@greenvis.nl – 06 31 90 30 83)
jorrit.colenberg@greenvis.nl – 06 25 32 18 66)